

Держава та регіони

Серія: ПРАВО
2020 р., № 3 (69)

Науково-виробничий журнал

Голова редакційної ради: О. В. Покатаєва,
доктор юридичних наук, доктор економічних наук,
професор

Головний редактор:

П. С. Покатаєв, доктор юридичних наук, доктор наук з державного управління,
професор, перший проректор, Класичний приватний університет

Редакційна колегія:

О. Ю. Синявська, доктор юридичних наук, професор, Харківський національний університет внутрішніх справ

А. М. Апаров, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри права та методики викладання правознавства, Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

М. М. Біліхар, доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного та міжнародного права, Національний університет «Львівська політехніка»

М. Л. Шелухін, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри права та публічного адміністрування, Маріупольський державний університет

А. В. Хрідочкін, доктор юридичних наук, кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри загально-правових дисциплін, Дніпровський гуманітарний університет

Г. О. Блінова, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Szabó Andrea (Сабо Андреа), доктор наук, професор, завідувач кафедри митної та фінансової діяльності факультету правоохоронної діяльності, Університет публічної служби (Угорська Республіка)

Л. Г. Удовика, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри історії і теорії держави та права, Запорізький національний університет

О. П. Гетманець, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри правового забезпечення господарської діяльності факультету № 6, Харківський національний університет внутрішніх справ

В. В. Шаблістий, доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри кримінального права та кримінології факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

П. В. Хряпінський, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри публічного права Інституту гуманітарних та соціальних наук, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

Відповідальний редактор: С. В. Белькова

Редактори: С. В. Старкова

Технічний редактор: А. С. Лаптева

Дизайнер обкладинки: Я. В. Зоська

ISSN 1813-338X

виходить щоквартально

Журнал включено до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») з юридичних наук (спеціальності: 081. Право, 293. Міжнародне право) відповідно до Наказу МОН України від 17.03.2020 № 409 (додаток 1).

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International (Республіка Польща)

Засновник:

Класичний приватний університет
Свідоцтво Державного комітету інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія KB № 14176-3147 ПР від 24.04.2008 р.

Видавництво та друк – Видавничий дім «Гельветика»

69002, м. Запоріжжя, вул. Олександрівська 84, оф. 414
Телефони +38 (048) 709 38 69,
+38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.

Журнал ухвалено до друку вченою радою
Класичного приватного університету
24 червня 2020 р., протокол № 9

Усі права захищені. Повний або частковий передрук і переклади дозволено лише за згодою автора і редакції. При передрукуванні обов'язкове посилання на видання: Держава та регіони. Серія: ПРАВО. – 2020. – № 3 (69).

Редакція не обов'язково поділяє думку автора і не відповідає за фактичні помилки, яких він припустився.

Адреса редакції:

Класичний приватний університет
69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б.
Телефон: (0612) 220-58-42, 8-067-7744481
Телефон/факс: (0612) 63-99-73.

Здано до набору 15.06.2020.
Підписано до друку 26.06.2020.
Формат 60×84/8. Ризографія. Тираж 300 пр.
Замовлення № 0920/253.

© Класичний приватний університет, 2020

ЗМІСТ

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

<i>О. І. Зінсу</i> ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО ЯК ПОЛІФОНІЧНИЙ ГЛИБИННИЙ КОНФЛІКТ.....	8
<i>Л. М. Мозолюк-Боднар</i> ІСТОРИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ	13

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

<i>Ю. М. Кириченко</i> СТАТУТ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ЛОКАЛЬНОЇ САМОРЕГУЛЯЦІЇ ТА САМОУПРАВЛІННЯ.....	18
<i>А. Ю. Олійник</i> РЕАЛІЗАЦІЯ КОНСТИТУЦІЙНОЇ СВОБОДИ ОСОБИ НА ПІДПРИЄМНИЦЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ У ПРОЦЕСІ ВИКОНАННЯ РОБІТ.....	23

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС

<i>П. Д. Гуйван</i> ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ДИФАМАЦІЮ, ЇЇ СПІВВІДНОШЕННЯ ЗІ СВОБОДОЮ СЛОВА.....	29
<i>Т. Я. Рим</i> ПАЙОВА (КООПЕРАТИВНА) ФОРМА ІНВЕСТУВАННЯ В БУДІВНИЦТВО.....	35
<i>Н. А. Сергієнко</i> ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВАМИ У ВИКОНАВЧОМУ ПРОЦЕСІ.....	41

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО, ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

<i>В. О. Коверзнев</i> ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕЯКИХ ЗАСАД ГОСПОДАРСЬКОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ.....	47
<i>В. В. Поліщук</i> ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ЗАСТОСУВАННЯ МОДЕЛЕЙ МЕДІАЦІЇ В ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРАХ.....	53

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО

<i>О. В. Агапова</i> КЛАСИФІКАЦІЯ НАПРЯМІВ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ЕКСПЕРТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	58
<i>М. Є. Александров</i> АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАЗИ ДАНИХ НЕБЕЗПЕЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ «UVAGA.GOV.UA».....	64
<i>К. О. Кривошеєв</i> ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ ЯК СУБ'ЄКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	69

<i>Е. О. Маркова</i> К ВОПРОСУ ОБ ОБЪЕКТИВИЗАЦИИ РЕЗУЛЬТАТОВ АДМИНИСТРАТИВНОЙ ПРОЦЕДУРЫ.....	76
<i>Ю. Ю. Пустовіт, О. В. Запотоцька, В. О. Тімашов</i> СЬОГОДЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ.....	82
<i>Л. Т. Рябовол</i> ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА: РЕАЛІЗАЦІЯ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ.....	87
<i>І. В. Слободенюк</i> АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСЛУГИ В ДІЯЛЬНОСТІ СЕРВІСНИХ ЦЕНТРІВ МВС УКРАЇНИ: ПОНЯТТЯ, ВИДИ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ.....	93
<i>О. В. Сударенко</i> ДОБРОВІЛЬНІ МЕТОДИ МОБІЛІЗАЦІЇ КОШТІВ ДО ПУБЛІЧНИХ ФОНДІВ: ФІНАНСОВО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	99
<i>С. С. Федорищев</i> ДІЯЛЬНІСТЬ ЦЕНТРІВ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ.....	105

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

<i>Т. М. Беркій</i> ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАСОБІВ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ПРОТИДІЇ СЕПАРАТИЗМУ В УКРАЇНІ.....	112
<i>Д. А. Коваленко</i> ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ЗА ПЕРЕШКОДЖАННЯ З'ЯВЛЕННЮ СВІДКА, ПОТЕРПІЛОГО, ЕКСПЕРТА, ПРИМУШУВАННЯ ЇХ ДО ВІДМОВИ ВІД ДАВАННЯ ПОКАЗАНЬ ЧИ ВИСНОВКУ.....	117

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА

<i>Ю. П. Аленін, О. О. Торбас</i> СПІВВІДНОШЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОСТІ ТА РОЗСУДУ СЛІДЧОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ.....	123
<i>С. З. Булик-Верхола, А. О. Верхола</i> ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПРЕСИ В УКРАЇНІ.....	130
<i>М. Д. Денисовський, І. О. Томчук, Л. В. Петруник</i> ПРОЦЕСУАЛЬНІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКУ ЯК ОДНОГО ІЗ ЗАСОБІВ ОТРИМАННЯ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ.....	136
<i>Ю. В. Шапошников</i> СУБ'ЄКТИВНА СТОРОНА НЕПОВИНОВЕННЯ (СТ. 402 УК УКРАЇНИ).....	142

СУДОУСТРІЙ; ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА

I. M. Legan, K. S. Bondarenko

FEATURES OF THE FREE LEGAL AID SYSTEM
IN UKRAINE AND THE EUROPEAN UNION COUNTRIES.....148

ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

Я. Я. Мельник

АНТРОПОГЕНЕЗ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ
У ПРИЗМІ ПОСТМОДЕРНУ СОЦІАЛЬНОГО ПРАВА.....152

УДК 347.91/.95

DOI <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2020.3.7>**Н. А. Сергієнко**

кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри публічного та приватного права
Київського університету імені Бориса Грінченка,
адвокат

ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВАМИ У ВИКОНАВЧОМУ ПРОЦЕСІ

Наукова стаття присвячена проблематиці зловживання правами у виконавчому процесі. Автором статті проаналізовано основні точки зору науковців-юристів до поняття та суті зловживання правами в цілому, зловживання правами в судових процесах, виконавчому процесі. У ході наукового дослідження автор дискутує з іншими дослідниками-юристами, зокрема щодо питання про можливість зловживання правами виключно у формі дій; щодо суті зловживання правами, зокрема у виконавчому процесі, як їх реалізації у супереч правам та інтересам інших суб'єктів цих відносин. Автор статті аргументує, що зловживання правами у виконавчому процесі можливе як у формі дій, так і у формі бездіяльності. У науковій статті наводяться приклади зловживань правами у виконавчому процесі у формі бездіяльності. Автор статті обґрунтовує, що суть зловживання правами не може зводитись до вчинення відповідними суб'єктами дій у супереч правам та інтересам інших суб'єктів виконавчого провадження. Адже іноді такі суб'єкти мають прямо протилежні інтереси, а свої права у виконавчому провадженні реалізують на власний розсуд. Останнє корелюється із принципом диспозитивності як одним із принципів виконавчого провадження (див. п. п. 4 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про виконавче провадження»). У науковій статті автор пропонує розуміти під зловживаннями правами у виконавчому процесі реалізацію суб'єктами виконавчого процесу своїх прав, у той час коли здійснюється примусове виконання рішення, з єдиною метою – спричинити шкоду іншому суб'єкту (іншим суб'єктам) виконавчого процесу. У науковій статті резюмується, що будь-який суб'єкт виконавчого процесу може зловживати своїми правами, які в нього наявні як у суб'єкта виконавчого процесу. Про таке зловживання може йтися, коли свої права такий суб'єкт реалізує виключно для того, щоб нашкодити іншому суб'єкту (суб'єктам) виконавчого процесу. Автор статті зауважує про те, що подальші наукові дослідження теми зловживаннями правами у виконавчому процесі є актуальними. Зокрема, на думку автора, перспективним було б вироблення алгоритму запобігання зловживання правами у виконавчому процесі.

Ключові слова: виконавче провадження, зловживання суб'єктивними правами, суб'єкти виконавчого процесу, виконавець, стягувач, боржник.

Постановка проблеми. Тематика зловживання правами привертає увагу юристів-дослідників вже давно. Так, приклади та аналіз шикани можна зустріти ще в римському праві. Актуальною є ця тема і для процесуальних галузей – цивільного, господарського, адміністративного, виконавчого процесів. І якщо в межах судових юрисдикційних діяльностей тема зловживання правами опрацьована більш широко (приписи про заборону зловживання процесуальними правами містять чинні ЦПК України, ГПК України, КАС України, наявні коментарі науковців-юристів щодо цих положень, наявна судова практика застосування відповідних приписів наведених актів процесуального законодавства), то тема зловживання

правами у виконавчому процесі залишається набагато менш дослідженою серед науковців-правників. А щодо приписів законодавства, яке регулює виконавчий процес, то приписів, які б стосувались заборони зловживання правами у виконавчому процесі, немає. Наведене зумовлює актуальність наукової статті за темою зловживання правами у виконавчому процесі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тематика зловживання правами відображена в наукових роботах М.І. Покровського, О.О. Малиновського, окремі питання зловживання процесуальними правами були досліджені В.В. Комаровим, Г.І. Маруніч, О.С. Снідевичем. Комплексне дослідження зловживання правами в цивільному та виконавчому проце-

сах здійснено в дисертаційному дослідженні О.М. Кузнеця. У працях інших вчених-юристів також можна віднайти ті чи інші аспекти дослідження зловживання правами (наприклад, у роботах А.В. П'ятницького, Ю.О. Євтошук та інших науковців-юристів). Проте вважати цю тему повністю дослідженою було б передчасно, адже із плином часу юридична наука поповнюється новими науковими концептами, змінюються приписи законодавства. Тож новий погляд на тему зловживання правами у виконавчому процесі вбачається доцільним.

Мета статті полягає в тому, щоб дослідити суть зловживання правами у виконавчому процесі, а завдання статті такі: з'ясувати чи можна зловживати процесуальними правами у виконавчому процесі через бездіяльність та хто може бути суб'єктом зловживання правами у виконавчому процесі.

Виклад основного матеріалу. Тема зловживання правом є доволі неновою в юридичній науці та була розглянута значною кількістю вчених-юристів в різних контекстах. Наприклад, В.П. Камишанський та Н.Ю. Ветер зазначають, що під зловживанням суб'єктивним правом як межею здійснення цивільних прав варто розуміти допустиму міру дій суб'єкта цивільного права під час вибору варіанта реалізації своїх можливостей, які містяться у змісті суб'єктивного цивільного права для задоволення свого приватного інтересу співрозмірно з індивідуальним розумінням соціальних і правових обмежень [1, с. 19]. Тут варто підкреслити, що наведені автори ведуть мову про те, що в контексті зловживання суб'єктивними правами йдеться саме про дії відповідного суб'єкта. У цьому ж контексті наголошує й Г.І. Маруніч: зловживання процесуальними правами, як і зловживання правами взагалі, може мати місце лише у вигляді дій, але не бездіяльності [2, с. 117]. Розгляд зловживань правами саме в розрізі дій прослідковується у працях В.В. Комарова та інших вчених-юристів: основна ознака зловживання процесуальними правами полягає в тому, що дії, які її складають, вчиняються на зовні законній юридичній підставі [3, с. 412]. Дещо інші умовиводи можна віднайти в А.В. П'ятницького, зокрема, наведений автор, визначаючи ознаки, які характеризують суб'єктивні права, однією з таких ознак називає те, що поведінка суб'єкта нормативно обмежена, порушення цих меж (міри можливої поведінки) становить зловживання правом [4, с. 136]. Достатньо лаконічним, але точним, як видається,

є розуміння зловживання процесуальними правами в цілому, яке пропонує, досліджуючи цивільний процес, Г.І. Маруніч: на її думку, воно зводиться до реалізації наданих суб'єкту процесуальних прав всупереч меті і завданням цивільного судочинства, в тому числі тих, що стосуються темпоральних його аспектів [2, с. 26]. І дійсно, якщо відповідний суб'єкт процесуальних правовідносин реалізує надані йому процесуальні права на шкоду меті та завданням, які стоять перед тим юрисдикційним процесом, в якому він бере участь, можна вести мову, що своїми процесуальними правами він зловживає. Більш ємне визначення в контексті зловживання правами дає О.М. Кузнець, він розглядає «зловживання правами в цивільному та виконавчому процесі», під якими пропонує розуміти один із способів реалізації суб'єктами цивільних процесуальних і виконавчих процесуальних відносин їхніх матеріальних і (або) процесуальних прав усупереч правам та інтересам інших суб'єктів цих відносин і принципам справедливості, розумності, добросовісності з метою отримання додаткової моральної та (чи) матеріальної вигоди або спричинення шкоди іншій особі (особам) [5, с. 7]. Тут автор виводить цікавий концепт, що у цивільному та виконавчому процесах можливим є зловживання як матеріальними, так і процесуальними правами; що полягає в їх реалізації, зокрема всупереч правам та інтересам інших суб'єктів цих відносин і принципам справедливості, розумності, добросовісності. Однак, варто підкреслити, що суб'єкти як цивільного, так і виконавчого процесу іноді мають прямо протилежні інтереси в цих процесах, наприклад, позивач та відповідач у цивільному процесі, стягувач та боржник у виконавчому процесі, – вони не мають обов'язку діяти у взаємних інтересах, так само, як і погоджувати свої діяння з іншими сучасниками цих правовідносин. У даному випадку, варто вести мову і про реалізацію принципу диспозитивності як одного із принципів цивільного процесу, що полягає в тому числі й у тому, що учасник справи розпоряджається своїми правами щодо предмета спору на власний розсуд (ст. 13 ЦПК України). Принцип диспозитивності також є одним із принципів виконавчого процесу (п. п. 4 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про виконавче провадження»). Принцип диспозитивності лежить в основі руху виконавчого провадження, передбачаючи необхідність прояву ініціативи сторін у межах визначених законом [6, с. 38]. Одним із

визначальних аспектів реалізації принципу диспозитивності в діях суб'єктів виконавчого провадження В.В. Золотаренко визначає те, що він полягає в можливості вільного розпорядження своїми матеріальними і процесуальними правами, необхідності виявлення ініціативи для досягнення бажаних цілей і впливу на рух виконавчого провадження [6, с. 40]. Із наведеним варто погодитись, адже, дійсно, кожен суб'єкт виконавчого процесу вправі розпоряджатися своїми правами за своїм розсудом, а забезпечувати права та інтереси інших суб'єктів цього процесу він не зобов'язаний (тут очевидна кореляція з конституційним приписом про те, що ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством, – ст. 19 Конституції України). За таких умов передчасно було б вводити в суть зловживання правами у виконавчому процесі тези, що ці права реалізуються всупереч правам інтересам інших суб'єктів цього процесу. Досить влучно суть зловживання процесуальними правами сформульовано В.В. Комаровим та деякими іншими вченими-юристами: механізм зловживання процесуальними правами полягає в тому, що особа, яка бажає мати певний юридичний результат (наприклад, відкласти судові засідання, добитися зупинення провадження у справі тощо), вчиняє процесуальні дії (бездіяльність), зовні «схожі» на ті юридичні факти, з якими пов'язується настання необхідного результату. Такі дії, однак, мають повністю штучний характер, подібно до того, як удавана угода у цивільному праві вчиняється лише для цілей прикриття іншої угоди [3, с. 412]. У цьому формулюванні автори вказують на можливість зловживання процесуальними правами як через процесуальні дії, так і через процесуальну бездіяльність. Проте, наприклад, Г.І. Маруніч стверджує, про що вже йшлося вище, що зловживання процесуальними правами, як і зловживання правами взагалі, може мати місце лише у вигляді дій, але не бездіяльності [2, с. 117]. А дійсно, чи можна зловживати процесуальним правом через бездіяльність, зокрема, у виконавчому процесі? Як видається, це цілком можливо. Наприклад, приписи ч. 4 ст. 5 Закону України «Про виконавче провадження» передбачають підстави, за наявності яких виконавець не може виконувати рішення. Приписи ж ч. 1 ст. 23 Закону України «Про виконавче провадження» передбачають, що в разі виявлення обставин, передбачених ч. 4 ст. 5 цього Закону, виконавець зобов'язаний заявити самовідвід

та повідомити про це стягувача. Із тих самих підстав відвід виконавцю може бути заявлений стягувачем, боржником або їхніми представниками. Отже, за наявності вищевказаних підстав виконавець зобов'язаний заявити самовідвід (це його прямий процесуальний обов'язок), а сторони / їх представники мають право заявити йому відвід (це їх процесуальне право). Відтак якщо з певних причин самовідвід за таких підстав не заявив виконавець, то наявне правопорушення. А якщо цього не зробили сторони за даних підстав, то чи може це вважатися зловживанням процесуальним правом? Як видається, так, може. Оскільки за таких умов сторона обізнана, що умови неупередженості виконавчого провадження не дотримані, а сам виконавець це не усунув через самовідвід, отже, не заявляючи відвід виконавцю, така сторона сприяє тому, щоб виконавче провадження провадилося тим виконавцем, який не може за законом його провадити, оскільки порушується принцип неупередженості як один із принципів виконавчого провадження (п. п. 5 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про виконавче провадження»). Можна навести й ще один приклад, який ілюструє, що зловживання процесуальними правами у виконавчому процесі можливе і через бездіяльність. Зокрема, боржник не знайомиться з матеріалами виконавчого провадження (таке ознайомлення є його процесуальним правом), свідомо не отримує кореспонденцію від виконавця (законодавство про виконавче провадження не містить такого обов'язку боржника не містить). І робить це виключно для того, щоб якнайдовше не виконувати рішення, а на випадок, якщо до його відома все ж буде доведено певну постанову виконавця тощо, він не вважався таким, що пропустив строк на її оскарження. Цікавою є точка зору А.В. П'ятницького, який стверджує, що законодавець надав виконавцям занадто широке коло прав, створюючи при цьому додаткові можливості для зловживання ними своїм становищем; і як приклад наводить таке право виконавця, як «безперешкодно входити на земельні ділянки, до приміщень, сховищ, іншого володіння боржника – юридичної особи, проводити їх огляд, примусово відкривати та опечатувати їх» [4, с. 138]. Однак, як видається, проблема не в широті прав виконавців. Навіть якщо уявити, що у виконавця буде одне єдине процесуальне право, то і ним можна зловживати. Тут справа в тому, що незалежно від того, який обсяг процесуальних прав у виконавця, він їх має реалізувати саме для досягнення

завдання зі своєчасного, повного і неупередженого виконання рішень, примусове виконання яких передбачено законом (див. ст. 3 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів»). Якщо ж такі права виконавець реалізує супереч вказаному завданню, чи для досягнення іншого завдання, то можливо вести мову про зловживанням ним своїми процесуальними правами у виконавчому процесі. Ю.О. Євтошук зазначає, що зазвичай зловживання дискреційними повноваженнями зумовлене, власне, вільним розсудом публічної влади та можливими видами його вияву [7, с. 109]. Важко не погодитись, що там, де є дискреція, там може бути і зловживання. Резонно зазначає О.О. Чумак, що має місце встановлення «розмитих» переліків повноважень виконавчої служби [8, с. 141]. Дійсно, приписи ч. 3 ст. 18 Закону України «Про виконавче провадження» передбачають перелік прав виконавця у виконавчому процесі, а п. п. 22 цієї ж частини передбачає, що виконавець має й інші повноваження, передбачені цим Законом. Надумку О.О. Чумака, встановлення невичерпного переліку повноважень може призводити до зловживань із боку працівників державної виконавчої служби, використання наданих повноважень для реалізації власних інтересів, проявів корупції, що є неприпустимим у правовій, демократичній державі [8, с. 141]. Але наведене ще раз свідчить, що виконавець, зокрема, має реалізовувати свої процесуальні права у виконавчому провадженні саме на досягнення завдання, яке перед ним стоїть – своєчасно, повно і неупереджено виконати рішення, яке підлягає примусовому виконанню. Науковці-юристи наводять різні приклади зловживання процесуальними правами у виконавчому процесі. Так, О.Д. Король серед них наводить зловживання стягувачем своїм правом щодо вибору місця відкриття виконавчого провадження, зловживання боржником свого права щодо недопуску виконавців для опису арештованого нерухомого майна [9, с. 104]. О.С. Снідевич веде мову про те, що існують у практиці з боку стягувачів такі ситуації, за якими стягувачі, отримавши рішення суду про поновлення на роботі, не поспішають з'являтися на роботі та приступати до виконання трудових обов'язків з огляду на те, що за відсутності наказу про поновлення працівника на роботі або недоведення до них змісту цього наказу вимушений прогул з їх боку начебто продовжується, а заробітна плати у зв'язку із цим

за ними фактично зберігається [10, с. 245]. З аналізовано вище можна дійти висновку, що вченими-юристами в контексті зловживання правами у виконавчому процесі ведеться мова про виконавців, стягувачів, боржників. У контексті того, що приписи ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод передбачають право на справедливий суд, включаючи і процес виконання рішення, то заслуговують уваги і приписи ст. 17 цієї ж Конвенції – заборона зловживання правами. Щодо наведеного влучно узагальнив О.М. Дроздов: у забороні «зловживання правами» ст. 17 спрямована на забезпечення демократій засобами боротьби з діями та діяльністю, які знищують або неналежним чином обмежують основні права і свободи незалежно від того, чи ці дії або діяльність здійснюються «державою», «групою» або «особою» («Birsan проти Румунії» (ріш.), § 68) [11, с. 208]. О.М. Кузнець, фокусно досліджуючи питання зловживання правами в цивільному та виконавчому процесах, резюмує, що у виконавчому провадженні серед суб'єктів, які здатні зловживати своїми правами, можна виділити стягувача, боржника та, опосередковано, державу, яка під час регламентації їхніх прав у законі створює переваги для тих чи інших суб'єктів [5, с. 160]. Як видається, з таким твердженням неможливо однозначно погодитись, адже самі по собі колізії, прогалини та інші недоліки правового регулювання здійснення виконавчого процесу (в тому числі і в контексті прав сторін виконавчого провадження) не створюють зловживання правами – недосконала виконавча процедура це ще не зловживання правами. Зловживання правами у виконавчому процесі неможливе без діянь суб'єктів виконавчого процесу. Хоча в юридичній науці можна зустріти концепт того, що держава є суб'єктом правовідносин, проте автору не доводилось зустрічати наукові розробки, в яких би обґрунтувалось, що держава є суб'єктом правовідносин у виконавчому процесі. У цьому є сенс з огляду на те, що «держава діє через когось», наприклад, через органи державної влади. У цьому ракурсі, в контексті зловживань із боку держави у виконавчому процесі, має йтися про суб'єктів виконавчого процесу, наділених владними повноваженнями: 1) виконавці (державні чи приватні); 2) прокурори як представники інтересів держави у виконавчому процесі; 3) працівники поліції; 4) працівники (представники) органу опіки і піклування (презентують державу / місцеве самоврядування – це пов'язано зі стату-

сом таких органів – див. п. 3 Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 866) [12]; суди; інші суб'єкти, наділені владними повноваженнями (адже перелік суб'єктів виконавчого процесу не є вичерпним, оскільки наперед неможливо встановити, з яким суб'єктом доведеться взаємодіяти виконавцю під час здійснення примусового виконання рішень, зокрема залучити для проведення виконавчих дій). Як видається, суть зловживання правами найбільш точно та ілюстративно окреслив Й.О. Покровський: «Можливі випадки, коли особа, яка має право, користується ним не для задоволення яких-небудь своїх інтересів, а з виключною метою спричинити шкоду іншому. Одним із найбільш типових й історично давніх випадків такого роду був випадок будівництва на зло сусіду: я буду на межі своєї ділянки високу стіну з виключною метою позбавити світла вікна вашого будинку. Подібна реалізація права з метою спричинити шкоду іншому носить назву зловживання правом або шикана [13, с. 113]. Саме через таку призму пропонується розглядати зловживання правами у виконавчому процесі – як реалізацію суб'єктами виконавчого процесу своїх прав, в той час, коли здійснюється примусове виконання рішення, з єдиною метою – спричинити шкоду іншому суб'єкту (іншим суб'єктам) виконавчого процесу. Відтак можна стверджувати, що будь-який суб'єкт виконавчого процесу може зловживати своїми правами, які в нього наявні як у суб'єкта виконавчого процесу. Тут першочерговою є суть зловживання правом (мета – нашкодити іншому), а не суб'єкт зловживання. Зловживання правами у виконавчому процесі суттєво впливає на хід такого процесу (наприклад, якщо особа звертається до суду з необґрунтованою заявою про заміну вибулої сторони правонаступником, то це буде підставою для зупинення вчинення виконавчих дій), може поставити під сумнів законність початку виконавчого процесу (наприклад, якщо особа, яка зазначена як стягувач у виконавчому документі, пред'являє його до примусового виконання, достеменно знаючи, що рішення, за яким цей виконавчий документ видано, вже виконано), тож суб'єкти виконавчого процесу не повинні допускати у своїх діяннях зловживання правами.

Висновки і пропозиції. Узагальнюючи наведене вище, можна запропонувати розуміти під зловживаннями правами у виконавчому

процесі реалізацію суб'єктами виконавчого процесу своїх прав, у той час коли здійснюється примусове виконання рішення, з єдиною метою – спричинити шкоду іншому суб'єкту (іншим суб'єктам) виконавчого процесу. Зловживання правами у виконавчому процесі можливе як у формі дій, так і у формі бездіяльності. Будь-який суб'єкт виконавчого процесу може зловживати своїми правами, які в нього наявні як у суб'єкта виконавчого процесу, це має місце, коли свої права такий суб'єкт реалізує виключно для того, щоб нашкодити іншому суб'єкту (суб'єктам) виконавчого процесу. Перспективними видаються і подальші наукові дослідження сфери зловживання правами у виконавчому процесі (наприклад, вироблення механізму недопущення таких зловживань).

Список використаної літератури:

1. Камышанський В.П., Ветер Н.Ю. Злоупотребление правом: понятие, признаки, общая характеристика. *Научный журнал КубГАУ*. № 112(08). 2015. С. 1–21.
2. Маруніч Г.І. Затягування цивільного процесу: сутність, правові наслідки та способи запобігання : дисертація ... кандидата юридичних наук. Спеціальність 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. Київ. 2018. 240 с.
3. Курс цивільного процесу : підручник / В.В. Комаров, В.А. Бігун, В.В. Баранкова та ін. ; за ред. В.В. Комарова. Харків : Право, 2011. 1352 с.
4. П'ятницький А.В. Адміністративно-правове забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні : дис. ... кандидата юридичних наук. Спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право (081 – Право). Суми. 2018. 225 с.
5. Кузнець О.М. Суб'єкти зловживання правами у цивільному та виконавчому процесі : дис. ... кандидата юридичних наук. Спеціальність 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. Київ. 2016. 225 с.
6. Золотаренко В.В. Реалізація принципу диспозитивності у діях суб'єктів виконавчого провадження. *Цивілістична процесуальна думка*. 4/2016. С. 38–41.
7. Євтошук Ю.О. Принцип пропорційності як необхідна складова верховенства права : дис. ... кандидата юридичних наук. Спеціальність 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. Київ. 2015. 214 с.
8. Чумак О.О. Адміністративно-правові засади діяльності державної виконавчої служби в

- Україні в умовах реформування органів виконавчої влади : дис. ... доктора юридичних наук. Спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Дніпро. 2016. 484 с.
9. Король О.Д. Деякі аспекти зловживання процесуальних прав у виконавчому провадженні. Проблеми теорії і практики виконання рішень судів та інших органів : зб. наук. пр. / за ред. Ю.В. Білоусова. Хмельницький : ФОП Мельник А.А., 2019. С. 103–106.
 10. Снідевич О.С. Процедура виконання рішень немайнового характеру, які не можуть бути виконані без участі боржника: сучасний стан та напрямки удосконалення. Проблеми теорії і практики виконання рішень судів та інших органів : зб. наук. пр. / за ред. Ю.В. Білоусова. Хмельницький : ФОП Мельник А.А., 2019. С. 239–246.
 11. Дроздов О.М. Реалізація окремих правових позицій Європейського суду з прав людини в контексті розвитку кримінального процесуального законодавства. *Захист прав людини: міжнародний та вітчизняний досвід: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції (16 травня 2019 року)*. Київ : Національна академія прокуратури України, 2019. С. 207–2011.
 12. Порядок провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 866. Електронний ресурс. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_227?find=1&text=%E2%E8%EA%EE%ED#w164 – 13.07.2020.
 13. Покровский И.А. Основные проблемы гражданского права. Москва, 1998. 353 с.

Sergiienko N. A. Misuse of rights in executive process

The article is devoted to problems of misuse of rights in executive process. Basic points of view by the lawyers on the essence and core of misuse of rights in general, misuse of rights in judicial processes, executive process have been explored by the author of article. During scientific exploration, the author have debated with other scientists, especially on the question about possibility to abuse the rights only in the form of active behavior; about essence of abuse the rights, especially in the executive process, as there realization in contradiction to rights and interests of other subjects of this relation. The author of article have grounded that misuse of rights in executive process is possible in either active behavior (activity), or passive behavior (inactivity). The scientific article contains examples of misuse of rights in executive process in inactive manner. The author of article have grounded that the essence of misuse of rights cannot be determined as making the acts by some subjects in contradiction to rights and interests of other subjects of executive process. This is grounded by thesis that this subjects have opposite interests, they realize their rights by their own will. The last is corresponds with the principle of dispositiveness as the one of principles of executive process (see sub.per. 4 par. 1 art. 2 The Law of Ukraine "On executive process"). In the scientific article the author have offered to determine the misuse of rights in executive process as the realization rights by subjects of executive process during the compulsory execution of decision with the only target – to cause losses for other (others) subject (subjects) of executive process. All subjects of executive process can misuse there rights that they have as the subjects of executive process, that concluded in the scientific article. This misuse takes place if the subject, mention above, realizes his \ her rights with the only target – to cause losses for other subject (subjects) of executive process. The author of article have mentioned that successive scientific investigations under the theme of misuse of rights in executive process are actual. In compliance with the author's point of view, it is perspective to make the algorithm of prevention misuse of rights in executive process.

Key words: executive process, misuse of subjective rights, subjects of executive process, executor, creditor, debtor.